

Fideïcomís de residu *versus* substitució preventiva de residu: la voluntat expressa

Comentari a la STSJC, Sala Civil i Penal, 25.05.2009 (MP: José Francisco Valls Gombau)

Mariló Gramunt Fombuena

Facultat de Dret
Universitat de Barcelona

Abstract

El plet que origina la STSJC té per objecte la interpretació de la clàusula testamentària que instituïa hereva a la vídua del causant, subjectant-la, segons la interpretació dels demandants, a un fideïcomís de residu, i segons la demandada, a una substitució preventiva de residu. El TSJC va considerar que el testador havia ordenat un fideïcomís de residu. La qüestió havia estat abordada en diverses ocasions pel Tribunal Suprem, però tan sols existia una sentència del TSJC. Aquesta sentència aplica el mateix criteri que la STSJC 28.10.1991, instaurant així una línia jurisprudencial pròpia.

The purpose of this is to determine the interpretation of the clause that instituted the testator's widow. According to the interpretation of the plaintiffs this clause established a remainder trust, and according to the defendant the clause established a preventive remainder substitution. The Catalan Supreme Court considers that the testator had ordered a remainder trust. This question has been approached in diverse occasions by the Spanish Supreme Court, but only exist one decision of the Catalan Supreme Court. This decision follow the same criterion held in its previous ruling of October 28th, 1991.

Title: Remainder trust versus preventive remainder substitution: the express will

Palabras clau: Voluntat expressa, Interpretació, Substitució preventiva de residu, Fideïcomís de residu

Keywords: Express will, Interpretation, Preventive remainder substitution, Remainder trust

Sumari

1. Introducció

1.1. Fideïcomís de residu

1.2. La substitució preventiva de residu

2. La interpretació del testament

3. La voluntat expressa: voluntat explícita i voluntat implícita

4. Bibliografia

5. Taula de jurisprudència citada

1. Introducció

La Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya de 25.5.2009 es pronuncia sobre dues qüestions: la interpretació del testament i la distinció entre el fideïcomís de residu i la substitució preventiva de residu. La controvèrsia té el seu origen en la interpretació de la clàusula testamentària per la qual el causant disposava que instituïa "*heredera universal y libre a mi esposa Josefa S., con dispensa de todas las reservas legales. Si mi esposa me premuere o, por cualquier causa no llega a aceptar mi herencia, como también si sobreviviéndome y aceptándola, fallece sin haber dispuesto de los bienes hereditarios o habiendo dispuesto solo en parte, la substituyo (en el último caso tan solo respecto de los bienes de que no haya dispuesto por ningún título) por nuestros mencionados hijos, en partes iguales y con derecho de representación a favor de sus descendientes*". La clau del problema és determinar si amb aquestes paraules el testador va establir un fideïcomís de residu, tal i com reclamaven els demandants –nets dels dos causants i potencials hereus del seu avi per dret de representació– o, en canvi, va disposar una substitució preventiva de residu –criteri defensat per la demandada, filla dels causants i possible hereva de la seva mare–. En definitiva, de la interpretació de la referida clàusula en resulta una destinació diversa dels béns deixats en herència pel primer causant.

El testament s'havia atorgat el 20.6.1962, així que per a la seva interpretació s'havia d'estar a les normes que regien en aquell moment, d'acord amb el que disposava la Disposició Transitòria Tercera del Codi de Successions –en endavant, CS–. És per aquest motiu que la resolució de la controvèrsia requereix l'aplicació dels arts. 210 i 216 de la Compilació del Dret Civil de Catalunya –en endavant, CDCC– i de l'art. 675 CC.

Centrarem el nostre comentari en el que considerem el nucli de la resolució que comentem, és a dir, la interpretació de la voluntat del causant, fent només unes breus pinzellades relatives a la configuració del fideïcomís de residu i de la substitució preventiva de residu.

1.1. Fideïcomís de residu

El fideïcomís de residu és una modalitat de substitució fideïcomissària en la que el testador atorga a l'instituït facultats dispositives *inter vivos*, preveient un hereu ulterior per als béns que encara subsisteixin a la mort de l'instituït. La seva naturalesa jurídica és la d'un verdader fideïcomís atesa l'existència d'un *ordo successivus* que cal respectar. Tant la CDCC (art. 212 i 214) com el CS (art. 245.3a i 247) regulaven dues modalitats de fideïcomís de residu: *de eo quod supererit* i *si aliquid supererit*. Expressat de forma molt resumida, es pot afirmar que el fideïcomís de residu *de eo quod supererit* constituïa la modalitat ordinària, caracteritzat, fins l'entrada en vigor del Llibre IV del Codi Civil de Catalunya –en endavant, CCCat.– perquè l'hereu fiduciari havia de reservar per als fideïcomissaris una quarta part dels béns fideïcomesos (STS, 1^a, 28.01.2009 (RJ 2009\1356; MP: Francisco Marín Castán). En la modalitat de fideïcomís de residu *si aliquid supererit*, l'hereu podia disposar de tots els béns, de manera que l'eficàcia de la substitució es fa dependre del fet que en el moment de deferir-se el fideïcomís encara subsisteixin béns (STS, 1^a, 7.11.2008 (RJ 2008\7696; MP: Antonio Salas Carceller); STS, 1^a, 14.3.2003 (RJ 2003\2748; MP: Alfonso Villagómez Rodil); STS, 1^a, 22.7.1994 (RJ 1994\6578; MP: Alfonso Barcalá Trillo-Figueroa).

El Llibre IV CCCat. ha introduït modificacions en la regulació del fideïcomís de residu, a banda de simplificar-ne la regulació. L'art. 426-51 contempla les dues modalitats esmentades, però la diferència ha quedat reduïda simplement a la fórmula emprada per a establir-los, ja que s'han eliminat les diferències que havien caracteritzat ambdues modalitats de fideïcomís (en aquest mateix sentit, BOSCH, 2009, p. 188). Ratifica aquesta afirmació el fet que els arts. 426-52 a 426-58 disposen una regulació conjunta per al fideïcomís de residu, sense distingir en funció de la fórmula emprada per a establir-lo. Destaca la supressió de l'exigència de conservar una quarta inversa per als substituïts i la subjecció imperativa al principi de subrogació real, que es configura amb caràcter dispositiu.

1.2. La substitució preventiva de residu

La substitució preventiva de residu va ser introduïda per la CDCC (art. 216) i va ser recollida posteriorment pel CS (art. 243.3 i 250). A grans trets, podem afirmar que es caracteritza perquè el testador atribueix a l'instituït la titularitat dels béns hereditaris, sense imposar-li cap obligació de conservar el patrimoni i autoritzant-lo a disposar dels béns *mortis causa*. Només en el cas que l'hereu no hagi disposat *mortis causa* dels béns rebuts operarà la substitució prevista (STS 10.10.1989 -RJ 1989\6905; MP: Juan Latour Brotons-, STS 6.2.2002 -RJ 2002\993; MP: Luis Martínez Calcerrada-). D'aquesta forma, la mort intestada de l'hereu actua com a pressupòsit de la substitució preventiva de residu.

També en aquest cas existeixen dues fórmules per al seu establiment, una que està implícita en les paraules emprades pel testador (art. 426-59.1 CCCat.) i l'altra que requereix autorització expressa per a disposar per actes *mortis causa* (art. 426-59.2 CCCat.). Sobre aquesta diferència hi tornarem més endavant.

La finalitat del fideïcomís de residu i de la substitució preventiva de residu és diversa. Tenen en comú la voluntat del testador de decidir la destinació final dels béns, però amb un matís important. En el cas del fideïcomís de residu el testador vol, en tot cas, que els béns tinguin la destinació per ell prevista, si bé dota a l'hereu fiduciari de facultats dispositives *inter vivos*, més o menys àmplies segons que permeti només la disposició per actes onerosos o admeti també els actes de disposició a títol gratuït. El fideïcomís de residu sovint s'estableix a favor del cònjuge supervivent que amb aquesta institució queda millor protegit que amb el típic usdefruit vidual (PUIG FERRIOL, 2009, p.). La substitució preventiva de residu atorga encara més àmplies facultats a l'hereu instituït, ja que les seves facultats dispositives abasten també els actes *mortis causa*. La principal finalitat de la substitució preventiva de residu és evitar que els béns del testador es defereixin a través de la successió intestada de l'hereu, ja sigui perquè aquest no va disposar *mortis causa* dels béns rebuts, ja sigui perquè els qui va instituir no arriben a ser hereus ("*en previsió que algun hereu o legatari mori sense deixar successor voluntari*", art. 426-59.1 CCCat.).

2. La interpretació del testament

D'acord amb l'art. 424-6.1 CCCat., la interpretació del testament té com a finalitat esbrinar el veritable sentit de les paraules emprades pel testador en el moment d'emetre la seva declaració de voluntat. Per això, el precepte habilita a l'interpretar per a desvincular-se del sentit literal de les

paraules, per tal d'evitar que aquestes conduïxin a un resultat discordant amb la voluntat real del testador.

En el litigi que dóna lloc a la STSJC 25. 5.2009, resultava d'aplicació l'art. 675 CC, segons el qual per a interpretar el testament s'ha de partir del sentit literal de les paraules, llevat que aparegui ser una altra la voluntat del testador. La formulació del precepte és diversa però la finalitat no pot ser una altra que la d'obtenir la veritable voluntat del testador, segons ha declarat de forma reiterada la jurisprudència.

En aquest sentit, la SAP Barcelona 27.10.2008 (JUR 2009\78601; MP: M^a del Mar Alonso Martínez) –que és la resolució recorreguda en cassació en el cas que comentem– es fa ressò d'aquesta jurisprudència tot indicant, amb cita abundosa de jurisprudència, que “el proceso interpretativo ha de hacerse con un criterio subjetivista, aspirando siempre a describir la voluntad del testador, pues aunque la primera regla del precepto legal sea la literalidad, debe acudir, con el fin de aclarar esa voluntad, al conjunto del documento testamentario, tratando de armonizar en lo posible las distintas cláusulas del mismo, empleando unitariamente las reglas de hermenéutica, e incluso haciendo uso, con las debidas precauciones, de los llamados medios extrínsecos, o circunstancias exteriores y finalistas a la disposición de última voluntad que se interpreta. El testamento constituye pues una unidad, donde está dada la voluntad del causante en sus distintas disposiciones, siendo necesario interpretarlas integrándolas armónicamente, en el sentido de evitar las posibles contradicciones que puedan presentarse, producto de la separada utilización de una sola vía interpretativa”.

La referència que l'art. 675 CC fa a la literalitat de les paraules ens convida a consultar la definició que la Real Academia de la Lengua Española (RAE) dóna de *ningún*, doncs recordem que la substitució s'havia previst per aquells béns dels quals l'hereva “no haya dispuesto por ningún título”. Segons la RAE, *ningún* significa “[n]i una sola de las personas o cosas significadas por el sustantivo al que acompaña”. D'acord amb el sentit literal creiem que no es podria afirmar que el terme *ningún* no incorpori expressament la voluntat que només en cas que la seva esposa no hagués disposat en cap sentit, havia d'operar la substitució prevista. Si el problema es reduís només a la interpretació de la voluntat del testador seria possible entendre que les expressions *ningún* o *cualquier* –que és el terme objecte d'anàlisi en la STSJC 28.10.1991 (RJ 1992\3911; MP: José Antonio Somalo Giménez)– abasten també la disposició *mortis causa* perquè, com a títol dispositiu, s'integrarien també en l'ampli abast dels dos adjectius transcrits. A més a més, en el cas de la controvèrsia que ressol la sentència que comentem, aquesta conclusió es podria assolir interpretant conjuntament les paraules “*bienes de que no haya dispuesto por ningún título*” i “*heredera universal y libre*”. Tanmateix, tant el TS com el TSJC s'han pronunciat en diverses ocasions sobre aquest punt i majoritàriament han arribat a la conclusió que les fórmules genèriques no incorporen la voluntat expressa requerida per considerar que l'instituït pot disposar per actes *mortis causa*.

Podem trobar en la jurisprudència expressions genèriques en diversos graus:

- La STS, 1a, 13.3.1989 (RJ 1989\2039; MP: Alfonso Barcalá Trillo-Figueroa) analitza l'abast de les facultats dispositives conferides als fiduciaris mitjançant la clàusula següent: “*si alguno o algunos de sus hijos falleciere sin descendencia legítima y sin haber dispuesto por actos inter vivos de todos o parte de los bienes*”. Segons el TS la significació gramatical dels termes emprats no pot ser més genèrica i il·limitada, de manera que si el testador no va imposar cap reserva ni limitació que permetés entendre que la seva intenció era la d'excloure d'aquestes facultats les

relatives als actes de disposició gratuïta, s'ha de considerar que la intenció del testador no era excloure'ls. I afegeix que si bé es cert que des del punt de vista doctrinal la donació s'ha d'entendre inclosa en l'autorització per a disposar *mortis causa*, això no significa que s'hagi de considerar exclosa de l'autorització per a disposar *inter vivos*, si no es fa expressament. Cal assenyalar que aquesta interpretació no s'adequa a la necessitat d'autorització expressa exigida per l'art. 426-53.2 CCCat. i que ja exigia tant la CDCC (art. 213) com el CS (art. 246.1). Amb tot, Follia considera que la voluntat expressa significa que la voluntat del testador ha de ser molt clara, no que s'hagin d'utilitzar necessàriament les paraules "a títol gratuït" o similars (FOLLIA, 1994, p. 877).

- La STS, 1a, 22.7.1994 (RJ 1994\6578; MP: Alfonso Barcalá Trillo-Figueroa) s'aparta de la línia marcada per l'anterior. En aquest cas, la clàusula objecte d'anàlisi expressava: "*Instituye heredera universal a su nombrada esposa doña Ana E. C., en pleno y libre dominio, pero dispone que al fallecimiento de su mujer, los bienes de los que ésta no hubiera dispuesto en vida, pasarán por partes iguales, a las sobrinas carnales del testador, doña María de los Angeles y doña María Teresa C. A. y en su defecto, a sus respectivos descendientes*". En aquest cas el TS va interpretar que la menció exclusiva al fet de no haver disposat en vida implicava que el testador havia atorgat només la facultat de disposar per actes *inter vivos* de caràcter oneros (FJ núm. 4) i a idèntica solució va arribar la STS, 1a, 12.02.2002 (RJ 2002\3191; MP: Xavier O'Callaghan Muñoz; FJ núm. 2). Aquesta conclusió resultaria també d'aplicar l'art. 426.53 CCCat.
- La STSJC 28.10.1991 (RJ 1992\3911; MP: José Antonio Somalo Giménez) analitzava la clàusula per la qual el testador "*Instituye heredera a su esposa Doña Catalina M. F. y para el caso de que no llegara a serlo o siéndolo, en la parte de bienes de que no hubiere dispuesto por cualquier título, la sustituye, y herederos suyos instituye a sus dos hijos Francisco y Jorge F. M., en partes iguales y libres entre ellos*". En aquest cas es tractava d'interpretar l'extensió de la frase "*por cualquier título*". El TSJC va considerar que "*a pesar de que la generalidad con que los actos de disposición se conciben al utilizar la frase «por cualquier título», no se dice de modo expreso que aquéllos comprendan los mortis causa*", de manera que no compleix el requeriment que feia l'art. 210 CDCC (vegeu ABRIL, 1992, p. 771).

En el cas que resol la STSJC que comentem, la demandada-recurrent al·legava la infracció de l'art. 675 CC en relació amb els arts. 210 i 216 CDCC, per considerar que no s'havia dut a terme cap tasca interpretadora de la veritable voluntat del testador per entendre, d'una banda, que la consideració com a hereva universal i lliure amb dispensa de totes les reserves legals i, d'altra, la valoració de determinats actes –elements extrínsecs al testament que en aquest cas, al seu criteri, calia prendre en consideració– havien de conduir necessàriament a la conclusió que s'havia establert una substitució preventiva de residu i no un fideïcomís de residu, ja que se li atorgaven les més àmplies facultats dispositives, inclosa la de disposar per actes *mortis causa*. El TSJC, després de recordar que la facultat d'interpretar les clàusules testamentàries correspon als tribunals d'instància i que només té accés a cassació quan el resultat és arbitrari, incorre en un error molt manifest o resulta desorbitat, ratifica la interpretació feta per les sentències d'instància, en el sentit que l'expressió "*por ningún título*" "*por ningún título*", s'ha d'entendre referida a la facultat de disposició *inter vivos*, però no *mortis causa* (SAP Barcelona 27.10.2008 –JUR 2009\78601; MP: M^a del Mar Alonso Martínez–) i destaca especialment el fet que l'establiment d'un fideïcomís de residu no pugna amb l'atribució del més ampli poder de disposició *inter vivos*, atribuït també amb la fórmula de la lliure disposició. I pel que fa als elements extrínsecs, no els pren en

consideració atès que o bé el testador no va contemplar la incidència que podien tenir, atès que no va modificar el testament, o bé es van produir després de la seva mort.

Estem d'acord amb MARSAL (MARSAL, 2007) quan afirma que intentar deduir la voluntat del testador de la conducta simultània o posterior pot resultar una via idònia si la voluntat es dedueix d'actes, però molt perillosa si s'ha d'obtenir de la inactivitat del testador, sobretot tenint en compte que la interpretació del testament no persegueix esbrinar quina era la voluntat del testador en el moment de morir, sinó en el moment d'atorgar el testament.

Però la interpretació de la voluntat del testador no és l'única qüestió que s'ha d'abordar, sinó que cal interpretar el sentit i abast de les normes que regulen la substitució preventiva de residu. En el cas que ara analitzem resultaven d'aplicació els arts. 210. 2 i 216 CDCC (precedents dels arts. 243.3 i 250 CS i de l'actual 426-59 CCCat.). El primer d'aquests preceptes indicava que hi hauria substitució preventiva de residu si l'hereu o el legatari resultaven *expressament autoritzats pel testador per a disposar lliurement...*, *per actes entre vius i per causa de mort*; i l'art. 216 requeria que el testador hagués previst destinataris per als seus béns per al cas que l'hereu morís intestat i no hagués disposat d'algun o alguns dels béns rebuts, *per actes entre vius, donació, institució d'hereu, llegat o altra liberalitat*. En definitiva, la literalitat del precepte exclouia que la facultat de disposició *mortis causa* es pogués entendre atribuïda de forma tàcita (ARNAU, 2002, p. 783), la qual cosa ens duu a analitzar la voluntat expressa.

3. La voluntat expressa: voluntat explícita i voluntat implícita

La jurisprudència ha afirmat que tant en la CDCC com en el CS, i ara en el CCCat., s'exigeix que l'atribució expressa de la facultat dispositiva *mortis causa* a l'hereu instituït és condició necessària per a considerar establerta una substitució preventiva de residu. Cal, per tant, analitzar què cal entendre per voluntat expressa. La voluntat és expressa quan el mitjà expressiu manifesta un contingut immediatament cognoscible, ja ho sigui directament –voluntat explícita–, ja ho sigui mitjançant operacions de deducció o inferència –voluntat implícita– (BADOSA, 2003, p. 239-240).

Si analitzem l'art. 426-59.2 CCCat. (que incorpora, com hem vist, els requeriments de l'art. 210.2 CDCC i de l'art. 243.3 CS) observem que contempla la fórmula constitutiva de la substitució preventiva de residu que requereix la voluntat expressa explícita per a disposar *mortis causa* dels béns hereditaris (“autoritza expressament per a disposar lliurement dels béns de l'herència o el llegat fideïcomesos per actes entre vius i per causa de mort”). En aquest cas, la voluntat del testador quedarà clarament exposada, ja que l'article imposa, pràcticament, la utilització d'una fórmula que posa l'accent en les facultats atorgades al substituït més que en la crida al substituït (MARSAL, 2009, p. 743). Es pot afirmar que el que es troba implícit és que la substitució serà eficaç quan l'instituït no hagi fet ús de la facultat dispositiva *mortis causa*, perquè el precepte no requereix que es faci esment d'aquest extrem, sinó simplement que el testador designi substituïts. En canvi, l'art. 426-59.1 (que té com a precedents els arts. 216 CDCC i 250 CS) és un model de voluntat expressa implícita en relació amb l'autorització per a disposar *mortis causa*, atès que de la lletra del precepte es desprèn que no es necessari emprar una fórmula determinada, sinó que n'hi ha prou amb que s'exposin els fets que originen la institució (“crida una o més persones perquè, quan morin aquells, facin seus els béns que l'hereu o el legatari hagin adquirit en la successió del

testador i dels quals no hagin disposat per actes entre vius, per qualsevol títol, o per causa de mort"). En aquest cas, allò que haurà de resultar explícit és que l'instituït no ha disposat per causa de mort, de manera que la facultat de disposar *mortis causa* n'és una conseqüència deduïda. L'èmfasi de la fórmula recau en el substitut més que en les facultats del substituït (MARSAL, 2009, p. 743).

Amb tot, volem destacar que en tots dos casos és necessari que el testador inclogui una referència explícita a la naturalesa *mortis causa* de la disposició, és a dir, que l'expressió "*mortis causa*" o "per causa de mort" haurà de constar *expressis verbis*. Aquesta interpretació s'adequa plenament al criteri adoptat de forma unànime per la jurisprudència i la forma en què cal entendre que s'ha d'omplir la voluntat expressa exigida per la norma que apareixerà, així, sempre vinculada a la literalitat de la fórmula emprada, sigui aquesta la d'autoritzar la facultat de disposar *mortis causa* (autorització explícita), sigui la d'establir la substitució si falta aquesta disposició (autorització implícita).

4. Bibliografia

Joan M. ABRIL CAMPOY (1992), "Comentari a la STSJC 28.10.1991", *Diari La Ley de Catalunya i Balears*, vol. I, pàgs. 771-774.

Lídia ARNAU RAVENTÓS (2002), "Comentario a la STS 06.02.2002", *Cuadernos Civitas de Jurisprudencia Civil*, núm. 59, pàgs. 771-790.

Ferran BADOSA COLL (2003), "Capítol 12. El negoci jurídic", en Ferran Badosa Coll (Director), *Manual de Dret Civil Català*, Ed. Marcial Pons, Madrid-Barcelona, pàgs. 229-270.

Esteve BOSCH CAPDEVILA (2009), "Capítulo 8. Los fideicomisos", en Pedro del Pozo Carrascosa, Antoni Vaquer Aloy, Esteve Bosch Capdevila, *Derecho Civil de Cataluña. Derecho de sucesiones*, Ed. Marcial Pons, Madrid-Barcelona-Buenos Aires, pàgs. 147-193.

Roberto FOLLIA CAMPS (1994), "Comentario al art. 246 CS", en Lluís JOU MIRABENT (Coord.), *Comentarios al Código de Sucesiones de Cataluña*, Tomo, II, Bosch Casa Editorial, Barcelona, pàgs. 877-879.

Joan MARSAL GUILLAMET (2009) "Comentari a l'article 426-59", en Joan EGEA I FERNÀNDEZ i Josep FERRER I RIBA (Directors), *Comentari al llibre quart del Codi civil de Catalunya, relatiu a les successions*. Vol. I. Ed. Atelier, Barcelona, pàgs. 740-745.

— (2007) "Recursos governatius. Doctrina de la Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques. Comentari a la Resolució de la DGDEJ de 28 novembre 2005" *Indret 2/2007* (www.indret.com).

Lluís PUIG FERRIOL (2009), "Capítol XV. Institució successiva d'hereu (conclusió)", en Lluís PUIG FERRIOL, Encarna ROCA TRIAS, *Institucions del Dret Civil de Catalunya. Dret de successions*, vol. III. Ed. Tirant lo Blanch, València.

Encarna ROCA TRIAS (1989), "Comentario a la STS 10.10.1989", *Cuadernos Civitas de Jurisprudencia Civil*, núm. 21, pàgs. 931-939.

5. Taula de jurisprudència citada

<i>Tribunal, Sala i Data</i>	<i>Ar.</i>	<i>Magistrat Ponent</i>	<i>Parts</i>
STS, 1ª, 28.01.2009	RJ 1356	Francisco Marín Castán	Hereus de D. Luis Andres c. Hereus de Dª Daniela
STS, 1ª, 07.11.2008	RJ 7696	Antonio Salas Carceller	Hereus de D. Roberto c. Hereus de Dª Estíbaliz
STS, 1ª, 14.03.2003	RJ 2748	Alfonso Villagómez Rodil	Ernesto L.S. c. Rosa A.B.
STS, 1ª, 22.07.1994	RJ 6578	Alfonso Barcalá Trillo-Figueroa	Mª Ángeles i Mª Teresa C.A. c. . Juan Mª L.S, José Mª E.C. i Hospital Asilo de Lequeitio
STS, 1ª, 10.10.1989	RJ 6905	Juan Latour Brotons	Juan A.J. c. Jaime i Emilio A.J.
STS, 1º, 06.02.2002	RJ 993	Luis Martínez Calcerrada	Lucía, María, Remedios i Simón V.H. c. Juliana i Encarnación V.G.
SAP Barcelona, 27.10.2008	JUR 78601	Mª del Mar Alonso Martínez	Luis Antonio i Enrique c. Nuria
STSJC 28.10.1991	RJ 3911	José Antonio Somalo Giménez	Francisco F.M. i d'altres c. Jorge F.M.
STS, 1ª, 13.03.1989	RJ 2039	Alfonso Barcalá Trillo-Figueroa	Carmen H.O. c. Margarita C.R.